

A „konok kunokról” készül ismeretterjesztő film

2014.05.20. 10:46 :: [Sajtoiroda](#)

A film rendezőjével, Farkas Györggyel, és a producerrel, Kenyeres Gyulával beszélgettünk

Aki kicsit foglalkozik a történelmünkkel, az tudja, hogy IV. Béla a 13. században telepítette Magyarországon a kunokat. Egy átlagos magyar tudása talán ennyiben ki is merül a népcsoportról. Hogy honnan jöttek a kunok, vannak-e ma is fellelhető gyökereik? Mit adtak a történelmünkhöz és vándorlásaik során a világ kulturális örökségéhez? Megtudhatjuk a *Keletről jött emberek* című ismeretterjesztő filmből, amely a Médiatanács Kollányi Ágoston-pályázatának 9 millió forintos támogatásából készült.

Az alkotókról dióhéjban

Kenyeres Gyula, producer: 2003 óta foglalkozik filmkészítéssel és televíziózással. 2004-ben alapította a szegedi TISZApART Televíziót, amely az egyetlen kizárólag kulturális tematikájú helyi televízió. Az elmúlt években a cég budapesti dokumentumfilmes részlege is megerősödött és itt készültek olyan alkotások, mint Kós Károlyról a *Varjúvári legenda*, vagy a török könyvnyomtatást megvalósító Ibrahim Mütefferikáról szóló *Rákóczi tolmácsa*. Sok filmet együtt készített a néhai Juhász Lászlóval, akivel közösen dolgozták fel Ausztria magyar emlékeit és a *Rusztí évszakokat* vagy mentettek meg olyan történeteket, mint az indiai Tapeswar Nath Zutchi 56 utáni menetelése a *Zarándoklat a Vasfüggönyhöz* című filmben.

Filmjeit általában olyan témákról készíti, amiről nagyon kevesen tudnak, ezért hiánypótló és értékmentő művek születnek. Jelenleg a Duna Tv részére készíti csapatával a *Határtalanul magyar* sorozatot. Legújabb és legkedvesebb sorozata pedig a *Büszkeségeink a Hungarikumok* című ismeretterjesztő filmsorozat.

Farkas György, rendező-operatőr: A Duna Televízió alapítása óta dolgozik a közmédiának. A Filmművészeti Egyetem operatőri szakának elvégzése után főként rendezőként dolgozik.

Közel négyszáz dokumentum- és ismeretterjesztő film szerzője, elsősorban az anyaország határain túl élő magyarság sorskérdései foglalkoztatják. Alkotásai középpontjában a reflektorfénytől távol eső emberek, történetek és közösségek állnak. Amikor nem forgat fesztiválok zsűritagjaként, egyetemi oktatóként és fesztiválszervezőként tevékenykedik.

– 2009-ben készítették a Kunok útján című kisfilmet egy 10 napos lovas-élménnyel, amely a Radnai-hágótól indult. Ennek a kisfilmnek köszönhető, hogy a témát mélyebben is feldolgozzák mostani filmjükben?

– Kenyeres Gyula: Az akkor készült útifilm csak megörökítette az eseményt, mert csupán 2 napig tudtuk követni a lovasmenet útját, de a témakör nem ismeretlen számunkra. A *Keletről jött emberek* elkészítésének fő oka azonban mégis az, hogy jómagam karcagi kunként és a Kunszövetség alapító tagjaként érintett vagyok a témában. Másrészt, aki filmekkel foglalkozik, az előbb-utóbb eljut oda, hogy a felmenőiről is forgasson. A film egyben hiánypótló alkotás is, hiszen a magyarok eleve kevés ismerettel rendelkeznek a kunokról.

Farkas György: Az elmondottakhoz rögtön én is hozzátenném a motivációt. Gyula rendezőként rám gondolt, én pedig székely vagyok. A székely szabad paraszti nép volt, a kunok pedig a kollektív nemesség képviselői. Sok mindenben nagyon hasonlít a két népcsoport története, mégis nagyon különböznek.

K. GY.: A kollektív nemesség olyan előjogokat adott a kunoknak, amelyekkel bár nem érték el a nemesek jogállását, de közelítő jogokkal rendelkeztek. Nem volt felettük földesúr, csak a nádor és a király. Ezekből a kiváltságokból adódott a kunok konoksága, kitartása. A kunok története azért is érdekes, mert a Magyarországon történt letelepedésük előtti korszak elég jól dokumentált, így több, tényen alapuló ismerettel is rendelkezünk róla.

F. GY.: A kunok története számomra ismeretlen volt. Ennek oka, hogy Erdélyben érettségiztem és nem tanultam ilyen mélységben a magyar történelmet, bár történész nagyapám sokat mesélt. Rengeteg könyvet találni a témában, de nem sokan vállalkoznak arra, hogy meg is filmesítsék a kunok életét. Ha mindenki így állna hozzá,

sosem ismernék meg a népcsoport sorsát. Kezdetben megijedtem a szerteágazó információktól, végül rá kellett jönnöm, hogy ez egy nagyon izgalmas munka lesz. Minden filmnek van egy szakmai része és egy érzelmi, művészeti része. Rendezőként az én feladatom az volt, hogy megteremtsem a művészeti rész hangulatát.

– Kiktől kaptak szakmai segítséget a forgatás során?

– **K. GY.:** A filmkészítés során szeretnénk mind a hazai kun-kutatás elismert képviselőire, mind a Kazahsztánban élő kutatók tudományos eredményeire támaszkodni. Kovács Sándor, a Szolnok Megyei Közgyűlés elnöke az egyik szakértője a filmnek, aki széleskörű ismereteivel nagyon sokat segített nekünk és a kazahsztáni forgatásra is elkísért minket. A karcagiak gondosan ápolják a kazah-magyar barátságot. Karcagon 1998 óta működik tiszteletbeli kazah konzulátus a kun-kipcsak rokonság miatt, a tiszteletbeli konzul kezdettől fogva Horváth László, aki kazahsztáni kapcsolatrendszerével támogatott bennünket. A munkánkat szakmailag segítik a karcagi székhelyű Kunszövetség tagjai is.

– Kazahsztánban is forgattak? Milyen emlékekre bukkantak ott?

– **K. GY.:** A forgatás legkölségesebb, de elkerülhetetlen része a Kazahsztáni kipcsak (kun) törzsek életmódjának bemutatása volt. Kazahsztántól Magyarorszáig mindenhol fellelhetők kun síremlékek, temetkezési helyek ([kurgánok](#)) és a kun őskultusz emlékei a [kunbabák](#) – oroszul kamennaja baba-k. Az emlékhelyek alapján végig lehet követni, hogy merre jártak, éltek és élnek a kunok.

Az első magyar feljegyzések Kötöny vezérről szólnak, az ő vezetésével érkezett hazánkba a népcsoport. Karcagon [Györfi Sándor](#) szobra, a Nagykun Milleniumi Emlékmű azt a jelenetet ábrázolja, amikor IV. Béla király fogadja a letelepedő vezért. Gyönyörű szép szobor.

Györfi Sándor: Nagykun Millenium Emlékmű

F. GY.: Tagadhatatlanul rokonok vagyunk, jól példázzák ezt a hasonló szavaink: kék-kök, köldök-küdük, szemöldök-szömdök. Ha egy kazah nekiáll beszélni, az ember felismerheti a rokon szavakat. Döbbenet néztem az emberek arcvonásait is kint, olyan volt mintha Karcagon sétáltam volna. A forgatás során egyre jobban izgatott a kérdés, hogy milyenek is a kunok.

– Valóban, sok mai közéleti személy is kun gyökerekkel rendelkezik és büszkén vall kun származásáról. Kik szólalnak meg a filmben? Hogyan tudják visszavezetni kun gyökereiket?

– K. GY.: 1279-ben kapták meg a kunok a kollektív nemesi címet. Augusztus 20-a törvényhozó nap volt, ekkor hirdették ki. Így mi kunok ezen a napon nem csak az államalapítást, hanem a kunok kiváltságát, a kollektív nemességet is ünnepeljük. A cím kevesebb kötöttséggel járt, amelynek köszönhetően szabadabban is gondolkodhattak. Ma is sok híres közéleti személy vallja magát kunnak. Csak példaként említve: Csukás István író, Berecz András mesemondó, Varga Mihály és Fazekas Sándor. Közülük többen is megszólalnak majd a filmben.

F. GY.: A dokumentumfilmbe bemutatjuk, hogy a kunok élen járnak a fazekasságban, az állattartásban, valamint a földművelésben és foglalkozunk az étkezési szokásokkal is. A Kunságban mindig van egy ház, ahol éppen birkát főznek, pásztorételeket készítenek. Sok olyan kun étel van, ami erőteljesen jelen van a mindennapi étkezésükben, mégsem vált a magyar gasztronómia részévé.

– Nagyon szerteágazó a kunok története: őshaza, vándorlás, letelepedés. Milyen különlegességeket láthatnak a nézők a filmben?

– F. GY.: Sokat beszélünk a filmben a vándorlási és a letelepedési időszakról is, de egészen a jelenig követjük a kunok történetét. Nem akadémiai szintű tudást szeretnénk megosztani, az a célunk, hogy szórakoztatva terjesszük az ismereteket.

K. GY.: Számos érdekességet teszünk a filmbe. Az egyik ilyen a kazahsztáni Otrar romváros, amelynek húsz négyzetkilométerén csak úgy hemzsegek a régészeti kincsek: nyílhegyek, csontvázak, fűthető fürdők maradványai stb. A vályogváros bizonyíték arra, hogy őseink építettek városokat is, nem csak jurtában laktak. Ez egy óriási feltárás, amelyben akár a magyar régészek is szerepet vállalhatnak.

Egy alkalommal, amíg a forgatócsoport dolgozott, addig én a kazah tolmáccsal és a sofőrrel ellátogattam egy kis templomcskába is, ahol egy öreg imám fogadott hosszú szakállal. Érdeklődött arról, hogy hová valósiak vagyunk. Elmondtam neki, hogy Magyarországról jöttem, de kun-kipcsák vagyok. Ő rögtön rákérdezett, hogy mit tudok arról a törzsről, aki Dzsingisz kán előtt ment oda. Azt válaszoltam, hogy mi vagyunk azok. „Akkor köszöntelek itthon!” - felelte az öreg imám.

F. GY.: Bárhol, ahol megemlítettük, hogy magyarok vagyunk, rögtön megkérdezték, hogy kipcsákok-e. Hihetetlen volt hallani, hogy nyolcezer kilométerrel arrébb tudják rólunk, hogy kik vagyunk, itthon pedig fel kell ütni a térképet, ha Kazahsztánról kérdeznak bennünket.

A filmünk attól is érdekes, hogy nem a megszokott képet adja a sztyeppéről. A terület említésekor a nagy pusztaságok és a birkafőzés lebeg a szemünk előtt. Remélem, hogy hiánypótló lesz a film abból a szempontból, hogy az ottani polgári életet is megmutatja. Ellátogatunk többek között a csodás kazah fővárosba, Asztanába és természetesen megfilmesítjük a kunok vándorlásának időszakát is.

Fontosnak tartom, hogy a nagyközönség a filmből megismerje a kunok keleti és Kárpát-medencében zajló életét, történetét. Szeretnénk, ha a filmet felhasználnák alap, közép és felsőfokú oktatásban is. Remélem, hogy ha elkészül, akkor minél több iskolában levetítik, ha nem is a teljes alkotást, de egy rövidebb verziót.

Itt a helye a kulturális nyitásnak, nem is értem miért nem tettük meg eddig. A kazahok művészeti, történelmi és kulturális forrásaiból sokat tanulhatunk, a többi pedig jön magától. Ha elkészül a film, szeretnénk majd bemutatót tartani itthon Karcagon és Kazahsztánban is. Az ottani emberek nagyon sokat segítettek és meg kell nekik mutatnunk, hogy mi készült a közreműködésükkel.

– Fontosnak tartják az ismeretterjesztő filmek állami támogatását?

– F. GY.: Fontosnak tartjuk az értékes, időtálló mozgóképes tartalomgyártást. Egy időben elkezdtük majmolni a nyugati etikettet: az élő adásokban egy-egy vendégre öt perc, ha jutott, így egy órán belül 10 téma is lement. A cél az volt, hogy minél több és rövidebb téma jelenjen meg a műsorokban, mert azt gondolták, hogy az izgalmasabb. Az alapos kutatómunkát igénylő műsorok megszűntek, holott téves az elképzelés, hogy a nézőket nem érdeklik a komolyabb filmek. Szerintem minél többet tudunk egy dologról, annál jobban érdekel bennünket. Bizonyos témákra muszáj időt szánni.

Éppen ezért örömmel látom, hogy a közmédia újra foglalkozik a komolyabb műfajokkal is. Fontos szerepe van, hiszen a csatornáin keresztül eljuttathatja az új filmeket a nézőkhöz. Véleményem szerint létjogosultsága lenne egy kizárólag ismeretterjesztő adónak is, még ha Európában nem is jellemző a közszolgálati tematikus csatorna. De miért ne lehetnénk ebben mi az újtók? Az M2 esetében már meg is valósult, aminek nagyon örülök, mert a fiamat nyugodt szívvel le tudom ültetni elé. A nagyobb lányommal azonban csak az egyéb ismeretterjesztő csatornákat tudom nézni. Boldog lennék, ha friss magyar ismeretterjesztő és dokumentumfilmeket nézhetne egy tematikus csatornán.

K. GY.: A Duna TV a 90-es évek elején nagyon fontos szerepet vállalt fel a dokumentumfilmek készítésével és sugárzásával. Az elmúlt harminc évben sok dokumentumfilm készült, de ma a fiókban hevernek. Az én jogbirtokomban jelenleg 200 film van, amivel lehetne mit kezdeni. El tudnék képzelni egy alternatív csatornát, akár a neten, vagy egy havidíjas, legális kulturális torrent oldalon, ahol az érdeklődők megnézhetnék újra ezeket az értékes alkotásokat. Itt az idő, hogy a közművelődés elemei újra a helyükre kerüljenek, és ebben fontos

szerepe van a Médiatanács által kiírt pályázatoknak, amelyeken keresztül újra színvonalas magyar ismeretterjesztő és dokumentumfilmek készülhetnek.

F. GY.: Nagyon szeretem a műfajok határán készült filmeket. A *Keletről jött emberek* című filmünk ismeretterjesztő film is, mert ismeretanyagot ad át hűen a történelmi tényekhez, de egyben dokumentumfilm is, mert hatni fog az érzelmekre, de nevezhetjük fikciós dokumentumnak is, mert a múltat ebben a formában fogjuk benne bemutatni.

Én magam Csíkszeredán rendeztem már dokumentumfilm fesztivált (*A szerk: Film.dok*), és láttam, hogy a vetítéseken a termek megteltek emberekkel. A nézők nyitottak ezekre az alkotásokra. A mostani pályázatnak köszönhetően pedig újabb gyöngyszemek készülnek, csak csodálom és üdvözlöm az új produktumokat.